

Het Steunpunt als instrument voor dialoog en participatie

HENK VAN HOOTEGEM

[Henk Van Hootegem is medewerker bij het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting.

Het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting is een structureel instrument voor de organisatie van dialoog tussen de verschillende actoren in de strijd tegen armoede. Het Steunpunt organiseert overleg tussen zo veel mogelijk maatschappelijke actoren over verschillende maatschappelijke thema's. De ervaringen van mensen in armoede staan daarbij centraal. Op die manier wil het Steunpunt – met inzichten en aanbevelingen van op het terrein – een bijdrage leveren aan het politieke debat en de beleidsmaatregelen.

Deze bijdrage begint met de historiek en de plaats van het Steunpunt kort te schetsen. Daarna gaat ze in op de verslagen waarmee het Steunpunt om de twee jaar naar buiten komt. Vervolgens wordt er toegelicht hoe de dialoog met mensen in armoede precies gevoerd wordt binnen het Steunpunt. Ten slotte wordt er kort gekeken naar wat er eigenlijk met al die aanbevelingen gebeurt.

Een antwoord op het Algemeen Verslag over de Armoede

Het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting is een interfederaal overheidsinstelling die werd opgericht door een Samenwerkingsakkoord tussen de Federale Staat, de Gewesten en de Gemeenschappen. Aan de basis van dit initiatief lag het Algemeen Verslag over de Armoede (AVA) uit 1994. Na de intensieve dialoog die in het kader van het AVA werd gevoerd tussen verenigingen waar armen het woord nemen, vertegenwoordigers van OCMW's en bijzondere jeugdbijstand en andere actoren groeide de vraag naar een structureel instrument voor de organisatie van dialoog tussen de verschillende actoren in de strijd tegen armoede. Een aantal kernelementen van het AVA werden vertaald in het samenwerkingsakkoord van 1999:

- Armoede is een schending van mensenrechten, de strijd tegen armoede moet gezien worden als een herstel van de mensenrechten.
- Het debat en het beleid met betrekking tot armoede moet gebeuren met participatie van mensen in armoede zelf, via hun verenigingen.
- De dialoog rond armoede (bestrijding) moet gevoerd worden met mensen in armoede en alle relevante actoren.

Het is de opdracht van het Steunpunt om beleidsaanbevelingen te formuleren aan de verschillende regeringen in het land, hun parlementen en adviesraden. Het organiseert hiervoor onder andere thematische overleggroepen die bestaan uit verschillende actoren: verenigingen waar armen het woord nemen, organisaties en instellingen die op het terrein actief zijn, overheidsadministraties, wetenschapsinstellingen... In deze overleggroepen wordt gedurende anderhalf jaar of langer intensief gedialoogd over de ervaringen en inzichten van de verschillende partners, en over de initiatieven op federaal en regionaal vlak. Daarnaast neemt het Steunpunt soms initiatieven van kortere duur of vraagt het onderzoek aan over bepaalde thema's. De ervaringen van mensen in armoede zijn bij deze verschillende initiatieven altijd een belangrijk vertrekpunt. Het Steunpunt tracht steeds zo veel mogelijk actoren van verschillende aard bij deze initiatieven te betrekken. Dit gebeurt bijvoorbeeld ook via een brede samenstelling van de begeleidingscomités bij onderzoek.

De thema's die de voorbije jaren in het Steunpunt zijn behandeld zijn¹:

- toegankelijkheid van de gezondheidszorg;
- evaluatie van de wetgeving betreffende de OCMW's en van de uitvoering ervan, inclusief een evaluatieonderzoek over de leefloonwet;
- 'onderzoek-vorming-actie'-project betreffende armoede-indicatoren in België;
- kwaliteit van arbeid: kwaliteit van jobs, dienstcheques, criteria van passende dienstbetrekking;
- recht op een behoorlijke huisvesting: paritair overleg rond huurconflicten, gemeentelijke be-

¹ Meer informatie op de site van het Steunpunt: www.armoedebestrijding.be

- voegdheden, permanent wonen op campings, huurwaarborgsysteem, dak- en thuisloosheid;
- energie en water;
- bijzondere jeugdzorg: evaluatie van het decreet in de Franse Gemeenschap;
- recht op onderwijs: schooloriëntering;
- uitoefening van rechten: Omnio-systeem, verhaalbaarheid van justitiekosten, huurwaarborg;
- onderzoeken op vraag van Steunpunt: relatie tussen armoede en maatregelen bijzondere jeugdbijstand, aanpassing van de SILC-enquête voor bevraging van daklozen en mensen zonder papieren, onderwijssituatie van kinderen zonder wettig verblijf, armoede in de stad en op het platteland.

Een tweeejaarlijks verslag als beleidsinstrument

Tweejaarlijks maakt het Steunpunt een verslag op over armoede en bestaansonzekerheid in ons land. De uitwisselingen in de overleggroepen en de andere initiatieven van het Steunpunt vormen de basis voor dit verslag. Het verslag wordt aan alle regeringen, hun parlementen en adviesraden bezorgd ter bespreking. Op die manier wil het Steunpunt – met inzichten en aanbevelingen van uit het terrein – een bijdrage leveren aan het politieke debat en de beleidsmaatregelen.

dit principe voor personen die in armoede leven nog lang geen verworvenheid is. Zij moeten vaak een uiterst moeilijk traject afleggen om hun rechten te doen gelden. In het Verslag wordt deze realiteit geïllustreerd aan de hand van drie wetten: de wet op het OMNIO-statuuut die tot doel heeft de financiële toegang tot zorg te vergemakkelijken, de reglementering met betrekking tot de huurwaarborg die de huurder wil helpen zijn huurwaarborg samen te stellen en de wet betreffende de verhaalbaarheid van erelonen en kosten verbonden aan de bijstand van een advocaat die de wetgever binnen de context van een betere toegang tot justitie plaatst.

Studie-oriëntering

De schooloriëntering bij de overstap van het lager naar het secundair en van de eerste naar de tweede graad, wordt net als de schoolachterstand sterk bepaald door de sociale achtergrond van de leerlingen. Het onderwijsstelsel moet nochtans bijdragen aan het wegwerken van de schoolongelijkheid. Een overleggroep in de schoot van het Steunpunt boog zich over deze problematiek.

De criteria van passende dienstbetrekking

Een job is slechts een remedie tegen armoede wanneer deze toelaat de levensomstandigheden te verbeteren en

“ Bij de organisatie van het overleg trachten we de plaats van de **mensen in armoede** en hun verenigingen voldoende aandacht te geven. ”

Eind december vorig jaar presenteerde het Steunpunt zijn vijfde verslag², in twee delen. De thema's die hierbij aan bod komen zijn:

De uitoefening van rechten

Hoewel in theorie ongelijkheid in rechten niet is toegestaan, moeten we vaststellen dat de uitoefening van

een waardig leven te leiden en wanneer dit toekomstperspectieven biedt voor zichzelf en zijn familie. De criteria van een passende dienstbetrekking zijn een belangrijk element in de werkloosheidsreglementering en dienen verder ontwikkeld te worden om de bescherming tegen precare jobs te versterken.

Energie en water

Meer en meer families ondervinden moeilijkheden bij het betalen van hun facturen. De vrijmaking van de energiemarkt moet geëvalueerd worden, rekening houdend met de effecten daarvan op het leven van personen die

² Het Verslag Armoedebestrijding 2008-2009, deel 1 en 2, is te bestellen bij de Infoshop Kancelarij Eerste Minister (02/514.08.00, shop@belgium.fgov.be). De teksten kunnen worden gedownload op de website van het Steunpunt: www.armoedebestrijding.be.

in armoede of bestaansonzekerheid leven. Wat water betreft, dient het sociaal aspect meer ontwikkeld te worden.

Bijzondere jeugdzorg

De resultaten van een onderzoek worden gepresenteerd naar het verband tussen armoede en een verhoogd risico op een tussenkomst van de bijzondere jeugdzorg.

Dak- en thuisloosheid

In het tweede deel van het Verslag wordt dieper ingegaan op de resultaten van een overleg over de situatie van daklozen in België. Dit overleg is voornamelijk gebaseerd op de ervaringen van de betrokkenen zelf, de verenigingen die dagelijks met daklozen werken en de hulpverlening. Dit overleg werd georganiseerd op vraag van staatssecretaris voor Maatschappelijke Integratie en Armoedebestrijding, Philippe Courard, in het kader van het federaal plan armoedebestrijding.

Het Verslag armoedebestrijding 2008-2009

De dialoog in het Steunpunt

Bij de organisatie van het overleg trachten we de plaats van de mensen in armoede en hun verenigingen voldoende aandacht te geven. Dit uit zich in verschillende aspecten van de werkwijze.

Om met elkaar in overleg te gaan over een bepaald onderwerp, is het belangrijk dat de verschillende deelnemers van het overleg over voldoende informatie beschikken over dat thema. Soms wordt gekozen om in voorbereiding van het overleg een nota te maken met een eerste verkenning van het thema en het gevoerde beleid. Dit was bijvoorbeeld het geval bij het overleg rond water: de nota gaf een overzicht van de verschillende tarifieringsystemen en de procedures met betrekking tot wanbetaling in de drie gewesten. Bij een eerste bespreking van deze nota krijgen we vaak al een zicht op enkele aandachtspunten, lacunes in de informatie en de gewenste invalshoek van het overleg.

Anderzijds kan het soms belangrijk zijn om met vrij open vragen naar een eerste bijeenkomst te stappen, dit om de groep niet van in het begin in een te beperkt kader 'op te sluiten' en om een brede en open discussie mogelijk te maken.

Van deze bijeenkomsten wordt door de medewerkers van het Steunpunt een heel uitgebreid verslag opgemaakt. Dit maakt het voor iedereen mogelijk – ook voor diegenen die geen opleiding hebben genoten om notities maken – om zijn interventies te controleren en het materiaal van het verslag ook binnen de eigen organisatie te bespreken.

Na enkele bijeenkomsten wordt er vaak een tussentijdse nota opgemaakt om een stand van zaken weer te geven van de verschillende gespreksonderwerpen, de discussiepunten... Zo kunnen de verschillende deelnemers de informatie op een rijtje plaatsen, eigen standpunten beter formuleren en standpunten van anderen beter begrijpen... Dit is ook het moment waarbij eventueel de eerste ruwe voorstellen worden geformuleerd.

De uitwisselingen dienen als basis voor een hoofdstuk in het tweejaarlijkse Verslag. Een ontwerp tekst wordt door de medewerkers van het Steunpunt geschreven, die dan telkens herwerkt wordt op basis van de commentaren in de bijeenkomsten. In een laatste fase worden de teksten nog eens voorgelegd aan de Begeleidingscommissie van het Steunpunt, waarin verenigingen waar armen het woord nemen, sociale partners, federaties van OCMW's,

mutualiteiten en vertegenwoordigers van de regeringen zetelen.

De samenstelling van het overleg vergt veel aandacht. Enerzijds is het belangrijk dat de organisaties op het terrein de ruimte krijgen om een eigen visie te ontwikkelen, anderzijds krijgt men via een ruimere dialoog met actoren van verschillende aard juist een genuanceerde

stellen te doen, zonder dat er later feedback gegeven wordt over wat men van die voorstellen vond of er mee gedaan heeft. In het Samenwerkingsakkoord heeft men dit structureel willen voorzien door een procedure uit te schrijven. Na een presentatie op de Interministeriële Conferentie Integratie in de Samenleving (met vertegenwoordiging van de ministers uit de verschillende regeringen), wordt het Verslag naar de verschillende regeringen

“ Te vaak wordt mensen gevraagd om te **participeren en voorstellen** te doen, zonder dat er later **feedback** gegeven wordt over wat men met die voorstellen gedaan heeft. ”

en meer gedragen analyse. Toch is het niet evident de actoren die wat verder af staan van de sociale sector in dit overleg te betrekken. In het debat over dienstencheques en recent over de watervoorziening, waren respectievelijk de dienstenchequebedrijven en de watermaatschappijen wel betrokken, meer specifiek via een seminarieformule.

Het belang van de betrokkenheid van de verschillende actoren bij de strijd tegen armoede is trouwens ook het kernpunt van de Belgische campagne in het kader van het Europees jaar van de strijd tegen armoede en sociale uitsluiting. Deze campagne wordt gevoerd onder de noemer van ‘De strijd tegen armoede is een zaak van iedereen’.³

Opvolging blijft een aandachtspunt

Participeren is één zaak, de opvolging van de resultaten ervan een tweede. Beide zijn even belangrijk. Te vaak wordt mensen gevraagd om te participeren en voor-

gestuurd, die het vervolgens moeten voorleggen aan hun parlementen en adviesraden (voor Vlaanderen bijvoorbeeld de SERV). Bedoeling is dat zowel regeringen, parlementen als adviesraden een debat houden over de inhoud en aanbevelingen van het Verslag, en op die manier feedback hierover geven.

Deze – wettelijk voorziene – opvolging is bij de vijf tweejaarlijkse Verslagen zeker niet volledig uitgevoerd. Wel kan er op dit vlak een duidelijke vooruitgang genoteerd worden. De verslagen waren ook een basis voor het federaal plan armoedebestrijding van de Staatssecretaris voor armoedebestrijding, en de aanbevelingen vormden een bijdrage in het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding. Ook in verband met afstemming en coördinatie wordt verder gezocht. Het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest wijzigde de timing van zijn armoederapport opdat het afwisselend met het tweejaarlijkse Verslag zou verschijnen en een wederzijdse insteek mogelijk is. En in Vlaanderen neemt het Steunpunt deel aan het horizontale Permanent Armoedeoverleg – met een uitwisseling met de aandachtsambtenaren uit de verschillende administraties en het Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen – en aan een aantal verticale armoedeoverleggen (per beleidsdomein).

Ook het Steunpunt wil nog meer investeren in die opvolging, door voor de thema’s waar rond het de voorbije jaren werkte een- of tweemaal per jaar een bijeenkomst met de verschillende actoren te organiseren om een stand van zaken op te maken en de feedback en beleidsinitiatieven van de verschillende overheden te bespreken. Telkens weer om een stap verder te geraken in de – gezamenlijke – strijd tegen armoede.

³ Meer informatie over het Europees Jaar – met bijvoorbeeld het actieprogramma – vindt men op de site van het Steunpunt, dat tevens fungeert als nationaal uitvoerend orgaan : www.armoedebestrijding.be.